**Микола КАЧУР,**
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету (м. Запоріжжя)
e-mail: mikolakachur72@gmail.com

*Науковий керівник:*
**Вікторія ГРИГОР'ЄВА**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету (м. Запоріжжя)

# ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КЛАСІ ГІТАРИ

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва поєднує виконавську, художньо-інтерпретаційну, психологічну та педагогічну складові. У класі музичного інструмента студент опановує техніку виконання, вчиться розуміти художній зміст твору, контролювати власний емоційний стан і водночас готується пояснювати способи роботи над музичним матеріалом майбутнім учням. За таких умов особливого значення набуває педагогічна рефлексія, адже вона допомагає усвідомлювати власні дії, визначати причини виконавських труднощів, оцінювати результат і перетворювати особистий досвід на педагогічний ресурс.

Проблема рефлексії та саморегуляції посідає важливе місце у сучасній музично-педагогічній підготовці. В українському науковому просторі питання розвитку мистецької рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва висвітлює В. Міщанчук, акцентуючи увагу на її зв'язку з музично-виконавською діяльністю та професійним становленням студента [1, с. 188–192]. Л. Косяк і Н. Овчаренко розглядають рефлексивні методи як важливий складник вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва [2, с. 452–458]. У зарубіжних дослідженнях S. Hallam пов'язує метакогнітивні процеси з усвідомленим плануванням, контролем та оцінюванням музичної діяльності [3, с. 27–39]. G. McPherson і B. Zimmerman розглядають саморегуляцію як важливий механізм музичного навчання [4, с. 327–347], а S. Nielsen акцентує увагу на стратегіях самоконтролю й організації інструментальної практики [5, с. 155–167].

Узагальнення цих підходів дає підстави розглядати педагогічну рефлексію як важливий чинник професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У класі гітари педагогічна рефлексія формується в умовах постійного вибору. Студент визначає струни, лади, позиції, аплікатуру, спосіб звуковидобування, характер фразування і логіку роботи над складним фрагментом. Один і той самий музичний епізод може мати кілька варіантів виконавського вирішення, тому важливо навчити студента пояснювати власний вибір. Така робота переводить увагу з механічного повторення на усвідомлене виконання та формує здатність самостійно організовувати навчально-виконавську діяльність.

Педагогічну рефлексію доцільно розглядати у зв’язку зі структурою виконавської культури. Технологічний компонент охоплює точність тексту, орієнтування на грифі, аплікатурні рішення, координацію рук і якість звуковидобування; художньо-інтерпретаційний – цілісність фразування та розуміння музичного образу; емоційно-психологічний – зосередженість, упевненість і виконавську стійкість. Педагогічно-рефлексивний компонент поєднує самоаналіз, пояснення причин труднощів, аргументацію рішень і здатність запропонувати послідовність роботи з учнем.

Одним із доступних засобів розвитку педагогічної рефлексії є структурований самоаналіз. Після виконання музичного фрагмента студент відповідає на конкретні запитання: які місця вдалися найкраще, де виникла технічна складність, що спричинило втрату темпу, наскільки зручною була аплікатура, чи вдалося зберегти цілісність фрази та який спосіб роботи дав найкращий результат. Такий підхід спрямовує увагу на аналіз конкретних дій замість загального емоційного враження.

Корисним доповненням до самоаналізу є відеозапис власного виконання. Під час гри увага студента одночасно спрямована на нотний текст, рухи рук, слуховий контроль, темп, художній образ і взаємодію з інструментом. Перегляд відео створює іншу позицію сприйняття: виконавець бачить і чує результат як спостерігач. Це дає можливість зіставити власні відчуття з фактичним звучанням, звернути увагу на постановку рук, стабільність темпу, якість звука, фразування та поведінку під час помилки. Самоспостереження у такому форматі підтримує розвиток саморегуляції та усвідомленого контролю, що відповідає загальним

підходам до саморегульованого музичного навчання [4, с. 327–347; 5, с. 155–167].

Самоаналіз має спиратися на зрозумілі критерії. У класі гітари доцільно враховувати нотну й ритмічну точність, вибір струн, ладів і пальців, якість звуковидобування, координацію рук, дотримання темпу, логічність фразування, художню виразність, упевненість на початку виконання, здатність продовжувати гру після окремої неточності, змістовність самоаналізу та вміння пояснити послідовність розучування. Критеріальне оцінювання робить вимоги зрозумілими й допомагає студентові бачити власну динаміку.

Наступним кроком стає педагогічне коментування. Студент пояснює, як організував би роботу над тим самим фрагментом з учнем: з чого почати, які труднощі потребують першочергової уваги, як пояснити аплікатуру та опрацювати складний перехід. У такій ситуації особистий виконавський досвід набуває методичного змісту, а майбутній учитель переходить від позиції виконавця до позиції педагога.

Ефективним засобом є педагогічне моделювання. Викладач пропонує ситуацію, близьку до майбутньої професійної практики: учень втрачає темп, плутає аплікатуру, зупиняється після помилки, демонструє технічно точне, але художньо невиразне виконання. Студент аналізує можливу причину та пропонує послідовність педагогічних дій. Такі завдання формують готовність бачити виконавську проблему ширше, поєднувати слуховий, технічний і педагогічний аналіз та аргументувати власні рішення.

Окремого значення набуває перенесення засвоєного способу роботи на новий музичний матеріал. Після опрацювання одного фрагмента студент самостійно проходить основні етапи роботи зі спорідненим матеріалом: читає нотний і ритмічний текст, визначає струни й позиції, пропонує аплікатуру, виділяє складні місця, обирає спосіб їх опрацювання, формує фразування, виконує фрагмент цілісно та здійснює самоаналіз. Такий перенос показує рівень усвідомленості засвоєного алгоритму та професійної самостійності.

У самостійній роботі педагогічна рефлексія допомагає вибудовувати послідовність занять. Дослідження С. Нільсен показує значення стратегій саморегуляції в інструментальній практиці, зокрема планування, контролю та оцінювання власної діяльності [5, с. 155–167]. Для майбутнього вчителя

музичного мистецтва така здатність має подвійне значення. Вона підвищує якість особистої виконавської підготовки та водночас формує досвід, який згодом може бути використаний під час організації самостійної роботи учнів.

Практична робота в класі гітари засвідчує доцільність поєднання кількох рефлексивних прийомів у межах одного навчального циклу: постановки мети, самоаналізу, відеоперегляду, зіставлення результату з критеріями, педагогічного пояснення та перенесення засвоєного алгоритму на новий фрагмент. Така послідовність підтримує зв'язок між виконавською дією, її усвідомленням і майбутнім педагогічним використанням.

Педагогічна рефлексія сприяє відповідальному ставленню до професійного розвитку. Студент визначає сильні сторони й напрями подальшої роботи, ставить реалістичні навчальні цілі та обирає засоби їх досягнення. Викладач поступово передає студентові більше відповідальності за планування, контроль і оцінювання результату, що підтримує самостійність та здатність до професійного розвитку.

Отже, педагогічна рефлексія є важливим складником професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в класі гітари. Її розвиток забезпечує усвідомлення виконавських дій, формування навичок самоаналізу й самокорекції, аргументування технічних і художніх рішень та перетворення особистого виконавського досвіду на педагогічний ресурс. Доцільне поєднання структурованого самоаналізу, відеосамоаналізу, критеріального оцінювання, педагогічного коментування, моделювання професійних ситуацій і перенесення засвоєного алгоритму на новий музичний матеріал створює умови для розвитку професійної самостійності та педагогічного мислення майбутнього вчителя.

**Список використаних джерел:**

1. Міщанчук В. М. Розвиток мистецької рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі музично-виконавської підготовки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 176. С. 188–192.

2. Косяк Л., Овчаренко Н. Рефлексивні методи у вокальній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичний і методичний аспекти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2026. Вип. 222. С. 452–458.

3. Hallam S. The Development of Metacognition in Musicians: Implications for Education. *British Journal of Music Education.* 2001. Vol. 18, No. 1. P. 27–39.

4. McPherson G. E., Zimmerman B. J. Self-Regulation of Musical Learning: A Social Cognitive Perspective. *The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning.* New York : Oxford University Press, 2002. P. 327–347.

5. Nielsen S. G. Self-Regulating Learning Strategies in Instrumental Music Practice. *Music Education Research.* 2001. Vol. 3, No. 2. P. 155–167.